

Till

Socialdepartementet
Enheten för sociala tjänster
103 33 Stockholm

kerstin.jansson@social.ministry.se
registrator@social.ministry.se

Handläggare:

Ida Karlsson

E-post: ida.karlsson@sdrf.se

Tfn: 90165 sedan 08-442 14 95

SDU:s yttrande över betänkandet ”Teckenspråk och teckenspråkiga. Översyn av teckenspråkets ställning” SOU 2006:54

Bakgrund

I Sverige finns det uppskattningsvis cirka 10 000 personer som använder teckenspråk som första språk på grund av deras grava hörselskada eller dövhet. Utöver den gruppen finns det ett större antal personer med varierande grad av hörselskada som ibland är i behov av tekniska hjälpmedel och tolkar för att kunna förstå och kommunicera med andra människor. Många av dem med grav hörselnedsättning eller dövhet är medlemmar i Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) som aktivt arbetar med intressepolitiska frågor. Dock är inte alla döva en enhetlig grupp utan det finns skilda behov och förutsättningar hos varje individ. Barn och ungdomar är ett utmärkt exempel. Därför är det viktigt med en enskild organisation som tar tillvara på och bevakar döva barns och ungdomars intressen. Det är här Sveriges Dövas Ungdomsförbund (SDU) kommer in i bilden. SDU är en självständig organisation som driver en aktiv intressepolitik och ordnar bland annat kurser och läger. Barn och ungdomar mellan 7-30 år som använder och behöver teckenspråk är den primära målgruppen.

Detta remissvar kommer ha fokus på teckenspråkiga döva och hörselskadade barn och ungdomar. I Barnkonventionens stadgar i artikel 23 står det att ett barn med fysiskt eller psykiskt handikapp bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar självförtroende och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället samt ges möjligheter till rekreation på ett sätt som bidrar till barnets största möjliga integrering i samhället och individuella utveckling, innefattande dess kulturella och andliga utveckling. Det är bakgrunden till vårt remissvar, att teckenspråkiga barn och ungdomar ska få delta i samhället på lika villkor – på deras eget språk.

Kapitlen 2, 3, 4 och 5. Det svenska teckenspråket

SDU samtycker i de förslagen som utredningen har kommit fram i de kapitlen. Att teckenspråket tillerkänns en folkrättslig ställning i Sverige är oerhört viktigt för att säkerställa språkets status för kommande generationer som är i behov av teckenspråk.

Kapitel 6. Utbildning på teckenspråk

Det är viktigt att motverka den fragmentering som finns råder idag inom utbildningsområdet bland teckenspråkiga. SDU ansluter sig därför till utredningen om att motverka fragmenteringen av utbildningen och förordar en nationell skolorganisation och att denna organisation bör bli Specialskolemyndigheten SPM.

SDU är positiv till att externa klasser för döva och hörselskadade barn hamnar inom SPM:s regi för att säkerställa att samtliga elever får bra utbildning på teckenspråk oavsett var de bor. Idag har kommunerna hand om de externa klasserna och kvaliteten är varierande beroende på vilken kommun eleverna bor i. SDU stöder dock inte att endast en eller två teckenspråkiga elever bildar en egen klass i en hörande skola eftersom den sociala interaktionen på teckenspråk är enormt viktigt för teckenspråkiga elevers individuella utveckling. Att gå integrerat i en hörande klass med stöd av assistent, innebär att barnet får assistans genom skolgången istället för att utvecklas som en självständig individ.

Utredningen visar klart och tydligt att det finns ett behov av speciella åtgärder och insatser för att förbättra situationen för RGD, Riksgymnasiet för döva och hörselskadade, men trots det saknar SDU konkreta förslag från utredningen. Utöver det, välkomnar SDU förslaget att SPM har hand om Riksgymnasiet RGD och RGH istället för Örebro kommun.

Antalet lektioner i svenska och teckenspråk måste utökas medan praktiskt inriktade lektioner i exempelvis slöjd och rytmik bör delvis minskas till förmån för lektioner i svenska och teckenspråk. Det är nödvändigt för att ge eleverna en chans att uppfylla utbildningens kunskapskrav i svenska. Det är viktigt för teckenspråkiga elever att få en chans att bli tvåspråkiga eftersom de lever i ett svensktalande samhälle.

Slutligen anser SDU att benämningen "Specialskolan för döva och hörselskadade" ska tas bort eftersom ordet specialskolan kan ge vilseledande signaler om att det rör sig om en variant av särskolan. Istället föreslår SDU att benämningen blir "Statlig rundskola för döva och hörselskadade". Det är viktigt att betona att den är en vanlig grundskola förutom att den har en annan kursplan och att undervisningen sker på teckenspråk.

Kapitel 7. Barn med grav språkstörning i behov av teckenspråk för kommunikation

SDU stödjer de angivna förslagen att språkstörda barn som är beroende av teckenspråk ska få möjlighet att förlägga sin grundskoleutbildning vid specialskolan för döva och hörselskadade barn. En förutsättning är naturligtvis att det finns kompetent personal på specialskolan för döva och hörselskadade som har kunskap om barn med språkstörning.

Kapitel 8. Utbildning i svenskt teckenspråk för invandrare, tfi

SDU stödjer de angivna förslagen i kapitlet. Det är oerhört viktigt att tfi får samma status som sfi för att erbjuda samtliga invandrare möjlighet till ett språk som de kan tillgodogöra sig i Sverige.

Kapitel 9. Teckenspråksutbildning för föräldrar

De 240 timmar som erbjuds föräldrarna till teckenspråkiga barn är långt ifrån tillräcklig för att klara av en fullständig kommunikation på teckenspråk. Idag erbjuds svenska för invandrare

(sfi) 525 timmar enligt förordningen om svenskundervisning för invandrare (1994:895). SDU ställer sig därför frågande till varför föräldrar till teckenspråkiga barn endast ska erbjudas 240 timmars undervisning i teckenspråk. En förälder till ett teckenspråkigt barn ska ges samma möjligheter till språk och kommunikation som en invandrare i Sverige som ska lära sig svenska. SDU vill dessutom betona vikten av teckenspråksundervisning för hörande syskon till döva och hörselskadade barn. Kommunikation inom familjen ska vara möjligt för samtliga familjemedlemmar och inte bara mellan föräldrarna och det teckenspråkiga barnet.

Idag är innehållet i TUFF-utbildningen varierande beroende på var i Sverige man bor och SDU anser att såväl kursplanen, kompetenskravet som utbildningsmaterialet ska ha samma utformning i hela Sverige. Om SPM kan ta på sig ett nationellt ansvar för TUFF, blir det enklare att få in en nationell standard på utbildningarna runt om i landet.

Påbyggnadsutbildning på distans är inget som SDU kan ge sitt stöd till. Vi ser hellre andra alternativ till fortbildning efter avklarad TUFF-utbildning. Teckenspråk lärs bäst genom att aktivt använda språket i interaktion med andra deltagare.

Barns ålder ska inte begränsa föräldrarnas möjlighet till TUFF-utbildning. Det finns föräldrar som sent upptäcker att sitt barn är i behov av teckenspråk när det svenska talet inte räcker till. Därför ska utbildningen erbjudas oavsett barns ålder upp till 18 år.

Dessutom anser SDU att föräldrarna bör få någon form av ekonomisk kompensation för arbetsförlusten under den tid de genomgår en TUFF-utbildning. Det får inte bli en fråga om ekonomi när föräldrar överväger att lära sig teckenspråk för sitt/sina barns skull.

Kapitel 10. Samhällsstöd

SDU anser att utredningen i kapitlet om samhällsstöd är väldigt yttlig och behöver fördjupas ytterligare. Teckenspråkigt samhällsstöd inom omsorgen för teckenspråkiga barn och ungdomar nämns knappt trots att det är en väsentlig fråga. Döva och hörselskadade barn och ungdomar behöver social omsorg i teckenspråkig miljö med teckenspråkig personal. SDU efterlyser därför ytterligare utredning inom området samhällsstöd och betydelsen av att teckenspråket tillgodoses i det sammanhanget.

SDU instämmer att begreppet vardagstolkning behöver utredas närmare och ställer sig positiv till att Socialstyrelsen föreslås åta sig uppdraget. Tolkning på fritiden för teckenspråkiga barn och ungdomar är oerhört viktigt för deras individuella utveckling. De har samma rätt till fritidsaktiviteter som hörande barn och ungdomar. Tolkbristen är ett välkänt faktum och prioriteringar görs mellan tolkuppgragen. Alltför ofta blir fritidsaktiviteterna lägre prioriterade och resultatet blir att teckenspråkiga barn och ungdomar begränsas i det fritids- och kulturutbud som erbjuds barn och ungdomar. Det krävs åtgärder för att förhindra att det fortsätter och ett förslag är att öronmärka medel som avses för barns och ungdomars tolkbehov.

Kapitel 11. Statsbidraget till landstingens tolktjänst

SDU anser att ekonomin inte får styra tillgång och kvalitet på tolkar. Tolkservicen ska finansieras och förvaltas på central nivå för att erbjuda lika tolkservice i hela landet. Teckenspråkiga ska ha samma rätt till tolk i olika sammanhang oberoende av vilket landsting denne tillhör och oberoende av varje landstings ekonomiska förutsättningar. Detta skulle kunna innebära att teckenspråkiga ungdomar garanteras tolk vid vuxenstudier, högskola/universitet och i privata vuxenutbildningar oavsett hur utbildningssamordnarens ekonomiska förutsättningar ser ut.

Det föreslagna beloppet på 75 miljoner i statsbidrag räcker inte för att täcka kostnaderna för tolktjänster. Utredningen har tydligt påvisat att det saknas ekonomiska resurser för tolktjänsterna. För att erbjuda teckenspråkiga personer tillgänglighet och delaktighet i samhället måste anslaget ökas avsevärt.

Kapitel 12. Teckenspråkiga förtroendevalda

SDU har inga övriga kommentarer i detta kapitel.

Kapitel 13. Tolkutbildning och auktorisation av översättare

SDU stödjer till fullo de angivna förslagen från utredningen med några tillägg:

För att det ska bli attraktivt för teckenspråkstolkar att bli auktoriserade bör särskilda förmåner eller högre lön erbjudas dessa. Ju fler som bli auktoriserade desto fler kvalitetssäkrade teckenspråkstolkar får tolkbrukarna.

För SDU är det viktigt att teckenspråkstolkarna i sin utbildning får lära sig hur de ska kommunicera med barn på teckenspråk. Barns och vuxnas kommunikationssätt skiljer sig åt och det är av största vikt att teckenspråkstolkar klarar av att tolka båda grupperna.

Kapitel 14. Kultur, medier och möjligheter till eget skapande

SDU samtycker i utredningens förslag i kapitlet, men avser att göra flera tillägg. Först hänvisas de kulturpolitiska mål som Riksdagen fastställde 1974 och som modifierades 1996. Det står att målen syftar till att kulturpolitiken skall:

- 1. värna yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för att alla ska kunna använda den*
- 2. verka för att alla ska få möjlighet till delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser samt eget skapande*

De kulturpolitiska målen använder samma formuleringar som barnkonventionen när det gäller yttrandefrihet och möjlighet för alla till delaktighet i kulturlivet, till kulturupplevelser och till eget skapande, det så kallade jämlikhetsmålet. Idag uppfylls inte målen för teckenspråkiga barn och ungdomar och en av orsakerna är bristen på teckenspråkiga kulturupplevelser.

Litteratur (14.2)

SDU stödjer helt och hållet de angivna förslagen som berör litteratur och depåbibliotek för teckenspråk.

Teater (14.3.2)

SDR och SDU skrev i remissvaret, SOU 2006:45 om barnkulturen, att det finns ett etablerat samarbete med Riksteatern/Tyst Teater kring det gemensamma intresset att utveckla och sprida kunskap om kultur och teater på teckenspråk. Att kontinuerligt få ta del av kvalitativ teater på det egna språket är viktigt för teckenspråkiga barns språkutveckling och stärker deras självkänsla, utvecklar deras förmåga till empati och väcker deras egen kreativitet. Att Tyst Teater får fortsätta spela teater på teckenspråk är därför i högsta grad viktigt för SDU:s målgrupp.

I samma remissvar skrev SDR och SDU att de önskar att teckenspråkiga barn och ungdomar kan få ta del av det stora utbudet på teaterföreställningar som ges på svenskt tal. Idag finns det ett fåtal teater som ibland erbjuder textdisplayer där replikerna återges i textform på

displayen. Dock förutsätter det att de som använder textdisplayen behärskar det svenska språket. För teckenspråkiga barn är det inte en självklarhet att kunna förstå och läsa svenska. Därför är skuggtolkning ett alternativ för dessa barn. SDU vill således utöka antalet skuggtolkade teaterföreställningar för att nå ut till fler teckenspråkiga barn. Det är måhända dyrt och personalkrävande, men i tillgänglighetens anda är det ändå inte en faktor för att sluta med skuggtolkade teaterföreställningar.

Medier (14.6)

Teckenspråkiga döva och hörselskadade barn har svårt att ta till sig skriven text och är helt beroende av teckenspråkiga tv-program. Att öka utbudet av svensktextade program hjälper inte den gruppen. Idag visas alltför få barnprogram för teckenspråkiga barn och behovet av sådana program är mycket stort. För äldre teckenspråkiga ungdomar är det viktigt med både teckenspråkiga och svensktextade tv-program. SDU kräver därför att antalet barnprogram på teckenspråk ökas och att samtliga svensktalande program textas för att tillgängliggöra filmer och program i tv för alla oavsett med eller utan funktionshinder.

Kapitel 15. Forskning

SDU ställer sig bakom förslaget att Stockholms Universitet får ett nationellt ansvar för forskning och utbildning i svenska som andra språk för döva. SDU uppmuntrar dessutom särskilt fortsatt forskning inom teckenspråkiga barns språkutveckling och tvåspråkighet..

Slutord

Att denna utredning om teckenspråkets ställning har gjorts betyder väldigt mycket för teckenspråkiga personer i Sverige. Det är alltför sällan de har möjlighet att komma till tals och påvisa de brister som råder. Med detta remissvar har SDU inte bara fokuserat på teckenspråkiga barn och ungdomar för att det är SDU:s målgrupp, utan också för det är av högsta vikt att i ett tidigt skede ge döva, hörselskadade och språkstörda barn teckenspråk för deras sociala, språkliga och emotionella utveckling.

Teckenspråket är främst en språkpolitisk fråga som innebär allas rätt och möjlighet att använda teckenspråket oavsett bakgrund. Ju starkare ställning teckenspråket har, desto mer tillgänglig blir samhället för teckenspråkiga döva och hörselskadade personer. Utredningen om teckenspråkets ställning är med andra ord inte bara en språkpolitisk fråga utan också en demokratisk sådan.

Stockholm den 11 oktober 2006

Sveriges Dövas Ungdomsförbund

Mona Riis
Förbundsordförande